

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА

ABSTRACT. The published work highlights two directions of shaping the health of elementary school pupils during the study of «Nature-study». One of the trends of this work is to use the educational potential of the content of the course «Nature-study» and methods of its teaching during lessons and extracurricular work. This could include focus of objective content course «Nature-study» on hygiene and physical education students through system of appropriate concepts and physical exercises; formation of hygiene knowledge and skills through performance of the projects («The harmful effects of nicotine on the body of a child», «The influence of products of fast food (chips, etc.) on health of pets or animals of nature corner», «Rules of healthy eating», «Forest pharmacy», «Detection of dust in the air and establishing sources of its pollution», «Why are forests called the «lungs of the planet»?»); accentuation attention to the care of their health during the debriefing phenological observations on every lesson of «Nature-study». The second direction is the implementation of interdisciplinary connections of «Nature-study» with subject «Fundamentals of health», including the study of theme «Man and his body».

Keywords: «Nature-study», «Fundamentals of health», shaping the health of elementary school pupils.

Згідно Державного стандарту початкової загальної освіти його зміст ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти [2]. Розструктуровуючись у відповідних освітніх галузях, зміст початкової освіти охоплює предметну підготовку учнів та формування у них відповідних компетентностей. Чільне місце у цьому процесі відводиться галузі «Природознавство» та відповідному їй предмету. Під «предметною природознавчою компетентністю» розуміють особистісне утворення, що характеризує здатність учня розв'язувати доступні соціально і особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин "людина - природа" [2, с.5]. Однією із таких задач, яка є вагомою як для молодшого школяра, так і для суспільства загалом, є його здатність цінувати своє здоров'я і покращувати його різноманітними способами. Шляхами розв'язання даного завдання, на нашу думку, є:

- використання навчально-виховного потенціалу змісту курсу «Природознавство» та методики його викладання під час уроків, позаурочної і позакласної роботи;
- систематична реалізація міжпредметних зв'язків із предметом «Основи здоров'я».

Значні можливості для реалізації вказаних вище завдань має предметний зміст курсу «Природознавство», зокрема, його спрямованість на санітарно-гігієнічне та фізичне виховання. Дані напрями виховної роботи мають на меті забезпечити усвідомлення учнями необхідності здорового способу життя, сформувати наукові обґрунтування гігієнічних норм поведінки, зміцнити свідоме ставлення учнів до виконання гігієнічних норм у повсякденному житті, що зрештою спрямоване на збереження і зміцнення здоров'я школярів. Виходячи із цього, вчителю слід виділити систему санітарно-гігієнічних понять (наприклад, умови зміцнення фізичного та психічного здоров'я; аку-

ратність і здоров'я; зв'язок здоров'я і краси людини; гігієна шкіри; зміцнення скелету та м'язів; турбота про чистоту повітря; зміцнення серця тощо), визначити, на яких уроках їх необхідно формувати, добрати відповідні методи й засоби навчання й організувати роботу з поняттями таким чином, щоб переконати учнів у необхідності виконання гігієнічних норм, оскільки недотримання їх може мати негативні наслідки для їхнього здоров'я.

Санітарно-гігієнічне та фізичне виховання учнів передбачає також використання фізкультхвилинок на уроках (до 2 на урок, залежно від класу і місця уроку природознавства в розкладі), провітрювання черговими класної кімнати, боротьбу із шкідливими звичками учнів з неблагополучних сімей: палінням, вживанням алкоголю тощо.

Прищеплення санітарно-гігієнічних навичок та формування здоров'я учнів загалом можливе тільки при тісному контакті школи і сім'ї. Тому важливо, щоб, плануючи позаурочну чи позакласну діяльність з природознавства, учитель передбачав дослідницькі роботи, до виконання яких бажано долучати батьків. Тематика таких робіт може бути різною. Наприклад: шкідливий вплив нікотину на дитячий організм; вплив продуктів швидкого харчування (чіпсів чи ін.) на здоров'я домашніх улюбленців або тварин куточка живої природи; правила здорового харчування (складання відповідного раціону) тощо. Результати учнівських досліджень доречно висвітлити на батьківських зборах.

Вагомим видом роботи у програмі з природознавства є застосування проектних технологій, впровадження яких спрямоване на стимулювання інтересу учнів до нових знань, розвиток дитини шляхом вирішення проблем і застосування здобутих знань у конкретній практичній діяльності [3]. Окремі проекти, будучи інтегрованими за змістом, мають широкі дидактичні можливості для формування здоров'я учнів початкової школи. До них можна віднести проекти за темами: «Лісова аптека», «Виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення», «Чому ліси називають «легенями планети»?». Загальні методичні орієнтири щодо організації роботи над проектами представлено у таблиці 1[1].

Таблиця 1.

Методичні особливості організації проектної роботи з природознавства з урахуванням інтегративних зв'язків з основами здоров'я

Назва проекту	Тип (вид) проекту; форма організації діяльності учнів	Результат проекту з валеологічним спрямуванням	Етапи роботи над проектами та методи і прийоми роботи на них		
			Підготовчий	Дослідно-творчий	Підсумковий
1	2	3	4	5	6
Лісова аптека	Інформаційний фронтальна	Словник-довідник лікарських рослин із зазначенням, на яку систему органів спрямована дія	Розповідь вчителя про лікарські рослини місцевості,	Пошук літератури, «шість капелюхів мислення»,	Оформлення словника-довідника, його презентація перед класом, де

		рослини. Складання правил лікування рослинами (основним з яких є: не займатись самолікуванням)	інструктаж щодо розподілу рослин для дослідження між учнями класу та складання структури словника	класифікація зібраної інформації.	характеризується лікувальна дії зібраних рослин, окреслено загальні правила лікування із наголосом на заборону самолікування
Виявлення пилу в повітрі та встановлення джерел його забруднення	Дослідницький групова	Відеоролик за результатами інтерв'ю зі співробітниками ГМ «Київ». Фотоколаж джерел забруднення повітря і апаратів, які його фіксують. Тематичний плакат про шкідливість забрудненого повітря для здоров'я людини	Розповідь вчителя та співробітників гідрометеостанції і «Київ», пояснення, обговорення в групах. Складання структури відеоролика та плакату: що забруднює повітря? Як вберегтися?	Дискусія, мікрофон, акваріум, трансформація ідей, ситуативне моделювання	Презентація відеоролика. Порівняльний аналіз фотоколажів. Конкурс тематичних плакатів із коментуванням їхнього змісту
Чому ліси називають "легенями планети"?	Інформаційний Індивідуальні	Слайд-шоу, доповідь про важливість лісів для чистоти повітря та їх охорону з проведенням паралелі з легенями людини	Інструктаж вчителем; окреслення індивідуальних напрямів роботи учнів з урахуванням поширення лісів материками, оздоровчої дії свіжого повітря	Дискусія, пошук літератури, ситуативне моделювання, гірлянда асоціацій	Демонстрації презентацій, захист доповідей.

Не менш важливим у процесі формування здоров'я молодших школярів під час вивчення природознавства є систематичне підбиття підсумків фенологічних спостережень на початку уроку. Дана робота здійснюється у трьох напрямках: встановлення змін у неживій природі, з'ясування змін у живій природі та фіксації змін у діяльності людей. Враховуючи те, що на вивчення природознавства відводиться 2 години, тому у повному обсязі ця робота проводиться один раз у тиждень. Встановлюючи зміни у довкіллі, методично цінним, на нашу думку, є акцентування уваги учнів на те, як потрібно одягатись відповідно до температури, як вберегти себе від бурульок чи падіння на льоду, скільки часу можна проводити на повітрі, допомагаючи дорослим у роботі тощо.

Незважаючи на вагомість впливу змісту природознавства на формування здоров'я учнів початкової школи, найбільш дієвим, на нашу думку, є використання міжпредметних зв'язків із предметом «Основи здоров'я» під час вивчення окремих тем [3]. Наприклад, під час вивчення у 3-му класі теми «Людина та її організм» (природознавство) доречним є актуалізація матеріалу, який молодші школярі вивчають у розділах «Здоров'я людини» та «Фізична складова здоров'я» (основи здоров'я). Так, вивчаючи скелет і м'язи, необхідно

пригадати поняття, які діти засвоїли на уроках з основ здоров'я: «постава», «правильна постава», «неправильна постава», «як правильно сидіти за партою» (1 кл.); користь активного відпочинку, фізичні вправи і здоров'я (2 кл.); освітлення на робочому місці, його значення для формування постави і зору (3 кл.). Подальший розвиток поняття отримає у 4 класі при вивченні матеріалу про профілактику порушень ... опорно-рухового апарату у школярів (4 кл.). Також для вивчення у природознавстві теми «Шкіра» учителю слід опиратися є матеріал з теми «Фізичні вправи і загартовування» з основ здоров'я.

Таким чином, виконуючи вказані вище види роботи, учитель формує в учнів природничо-науковий світогляд – цілісну систему понять, поглядів, переконань і почуттів, які визначають ставлення людини до дійсності й самої себе, складовою якого є ціннісне відношення до свого здоров'я і оволодіння навичками його збереження.

Список використаних джерел

1. Васютіна Т.М. Методичні орієнтири організації проектної діяльності учнів з природознавства // Поч. школа. – 2015. – № 11. – С. 50 – 54.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. Освітня галузь “Природознавство” // Поч.шк. - 2011. - № 7. - С. 4-5, 14-15.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. 1-4 класи. (зі змінами). – Тернопіль.: Мандрівець, 2015. – 256 с.